

Exemples de connectivitat dins els processos d'agendes 21 locals

Joan Gaya

El tractament dels problemes territorials en les agendes 21 ha estat una preocupació específica de la Diputació de Girona inclosa en el Programa d'Agendes 21 Locals des del seu inici, el 1998. En efecte, al contingut metodològic formal de l'Agenda 21 Local dissenyada en la Conferència d'Aalborg de 1994, orientada a l'anàlisi de vectors ambientals, s'hi va afegir la consideració territorial opcional a través d'un Pla especial de regulació d'usos del sòl no urbanitzable (PERUSNU).

La revisió del Programa el 2003 va reforçar la qüestió territorial de diverses maneres:

- Estimulant l'agrupació de municipis amb la finalitat de considerar peces de territori de dimensió supramunicipal.
- Generalitzant l'elaboració de PERUSNU.
- Introduint l'anàlisi de connectivitat funcional, social i paisatgística entre els espais naturals o lliures, de forma que es puguin conèixer els riscos i prevenir l'efecte barrera de les infraestructures o algunes activitats a través de mesures de permeabilització d'aquestes.

Més enllà de les qüestions formals vinculades a la tramitació dels PERUSNU, es pot afirmar que aquest és el tret estratègic essencial del Programa. En efecte, els instruments de planejament urbanístic s'han de tramitar municipi a municipi, però la reflexió territorial conjunta dona la informació necessària per assegurar la coherència del tractament territorial en cada cas.

Els instruments urbanístics contenen determinacions normatives que pretenen l'ordenació dels usos del sòl en funció de l'orientació futura del municipi.

L'orientació tradicional de l'urbanisme a l'ordenació del sòl urbà ha deixat pas a consideracions més generals, que inclouen la totalitat del territori municipal, i més complexes, que inclouen consideracions paisatgístiques i ambientals, a més de les derivades del creixement demogràfic i econòmic. La Llei d'urbanisme de Catalunya i el seu recent reglament així ho reconeixen, i la Llei del paisatge estableix determinacions d'ordenació específiques que fins al moment no passaven de ser especulacions estètiques.

Quin dubte hi ha que en un escenari de canvis accelerats en les formes d'ocupació i utilització del sòl les noves referències apareixen com a garanties que obliguen a prevenir riscos i pensar solucions en totes les direccions.

Ara bé, tenim un territori força fragmentat pels usos consolidats, i dividit administrativament en territoris municipals, en general petits, que per si sols no expliquen ni permeten organitzar els usos preexistents ni les futures ocupacions, sotmeses a dinàmiques clarament supramunicipals.

Si ens centrem en les dinàmiques naturals o més tradicionals, podem afirmar exactament el mateix: l'estructura orogràfica o hidrogràfica, els microclimes, el paisatge agrícola o forestal, els hàbitats de flora o fauna, no van per municipis sinó per uni-

tats territorials diferents, en general més extenses. És difícil la seva comprensió –i per tant la seva regulació efectiva– des d'una perspectiva estrictament municipal.

Aquesta reflexió és la que ha dut a impulsar agendes 21 locals supramunicipals i en concret els estudis de connectivitat sobre la totalitat del territori considerat.

L'anàlisi de l'estructura territorial, les dinàmiques naturals que s'hi desenvolupen, les alteracions introduïdes per l'ocupació consolidada del sòl, que en general suposen reducció o fragmentació dels hàbitats, són l'objecte dels estudis de connectivitat.

D'aquests estudis es dedueixen les compatibilitats o incompatibilitats de determinades accions, les correccions a introduir per millorar la connectivitat o reduir la fragmentació del territori, o la millor forma d'abordar noves iniciatives.

També s'estableixen pautes comunes per als tractaments urbanístics de municipis veïns per tal que no s'introdueixin discontinuïtats involuntàries per manca d'una perspectiva territorial adient més enllà dels límits municipals.

Els estudis de connectivitat són els elements que estableixen la lògica del territori més enllà dels límits dels termes municipals.

El tractament que s'ha donat als estudis de connectivitat en els plecs de condicions ha anat evolucionant des del començament, a mesura que s'ha vist la necessitat de subratllar la importància d'assegurar un tractament sòlid de la qüestió.

Més enllà de la pura anàlisi territorial i vista la pressió exercida sobre el territori, els estudis de connectivitat tracten aspectes com ara:

- La identificació de punts estratègics a preservar per assegurar la mobilitat de la fauna i la continuïtat del paisatge.
- La compatibilitat d'usos, amb la proposta de mesures de planejament que les reconeguin.
- La permeabilització d'infraestructures per evitar la fragmentació del territori, els usos socials o els hàbitats associats.
- Les mesures que tendeixen a millorar la connectivitat, amb accions de restauració del medi o similars.

Les agendes 21 locals en elaboració han de disposar d'un tractament específic de la qüestió.

El tractament de la connectivitat en les agendes 21 locals ha estat objecte de diversos debats entre el grup de directors facultatius, empreses consultores i alguns arquitectes urbanistes. En particular, s'han plantejat qüestions de contingut dels mateixos estudis –és a dir, quins temes s'inclouen i amb quins criteris– i d'objectius –o sigui, quin és el resultat que es pretén amb la seva anàlisi.

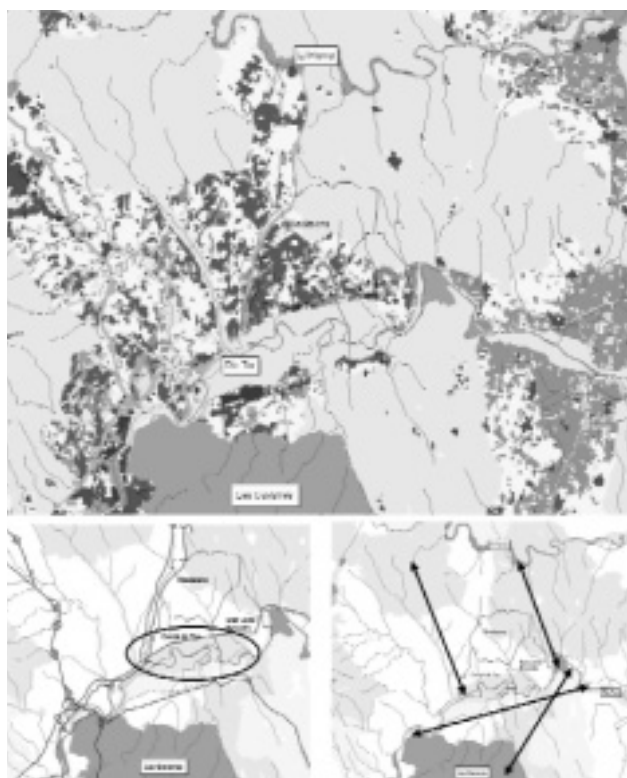
Exemples de tractament de la connectivitat

Les agendes 21 locals ja realitzades aporten algunes aproximacions pràctiques a la connectivitat. Tot seguit es presenten tres exemples concrets en agendes 21 locals executades o en avançat estat d'execució. Cada exemple reflecteix la naturalesa del territori examinat i els seus connectors. Com a informació complementària, es destaquen els límits dels termes municipals inclosos, el que permet visualitzar l'interès d'aquest tipus d'anàlisi a nivell supramunicipal.

Sant Jordi Desvalls, Viladasens i Cervià de Ter

En aquests tres municipis riberencs del Ter en el seu curs baix destaquen els cursos d'aigua –el Ter i les rieres tributàries pel marge esquerre–, que en bona part conformen els termes municipals estudiats. El mètode de treball ha estat el següent:

1. Es va partir de la matriu territorial existent, amb la xarxa fluvial com a principal eix vertebrador.
2. Es va proposar una xarxa d'espais naturals segons la seva escala d'interès (regional, comarcal, local), en la qual quedaven englobades els cursos fluvials menors (per exemple la riera de Cinyana).
3. A partir de la xarxa proposada es van generar els plànols d'ordenació, en què finalment es van acabar establint les següents equivalències:

- Ribera del Ter (àrea d'interès regional) és zona fluvial d'especial protecció natural i paisatgística
- Àrees d'interès comarcal, com àrees agrícoles i/o forestals, segons el cas, d'especial protecció natural i paisatgística
- Àrees d'interès local, com àrees agrícoles i/o forestals, segons el cas.

El conjunt permetia disposar d'una matriu quasi contínua amb grau de protecció diferent que garantiria la connectivitat entre els espais meridionals (Gavarres i riu Ter) en relació amb el riu Fluvià. El tractament de la matriu s'ha traslladat als respectius instruments de planejament urbanístic dels tres municipis.

Porqueres, Camós i Sant Miquel de Campmajor

Aquesta Agenda 21 ha tractat la connectivitat com el grau de connexió física entre els paisatges identitaris (naturals o antropogènics).

S'ha distingit entre:

- Connectivitat ecològica, per garantir la dispersió d'espècies.
- Connectivitat paisatgística, o el lligam entre paisatges separats de barreres urbanes i infraestructures.
- Connectivitat social, referida a la conservació de vies tradicionals: ramaderes, camins a peu, etc.

Han considerat:

- Els Espais d'Interès Natural: Estany de Banyoles, Rocacorba i PNZV Garrotxa.

- L'escala municipal i supramunicipal.

- La xarxa hidrogràfica.

– *La possible connectivitat de l'espai amb altres espais verds o amb el medi natural i la possible utilitat de l'espai com a connector biològic, tant pel que fa a espècies vegetals com especialment per a l'avifauna.*

- La futura variant de Banyoles, com a amenaça de la connectivitat intramunicipal i supramunicipal.

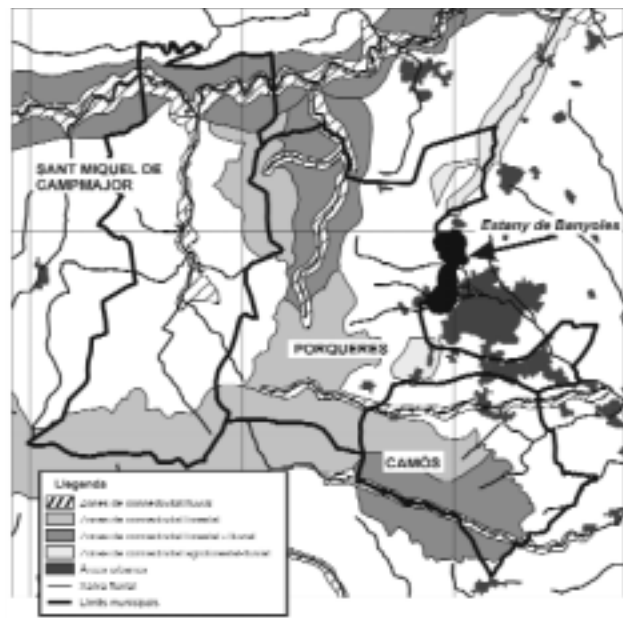
Els objectius generals per millorar la connectivitat s'orienten a:

- Mantenir el mosaic agroforestal.
- Preservar la vegetació de ribera.
- Conservar i potenciar els sistemes fluvials com a connectors principals.

S'han proposat tres línies estratègiques relacionades amb la connectivitat:

1. Gestió dels elements del patrimoni geològic i del patrimoni paisatgístic, especialment associats al manteniment de la biodiversitat.
2. Aplicació de bones pràctiques agrícoles i ramaderes i manteniment de les activitats agroramaderes beneficioses per a la biodiversitat i el paisatge.
3. Millora de la qualitat de l'espai urbà.

Durant la redacció d'aquesta AG 21 L s'han treballat tres docu-

ments de planejament. A Porqueres s'ha participat en la redacció de la revisió del POUM, s'ha aportat coneixement i documents a l'equip d'arquitectes responsables de la seva redacció. A Sant Miquel de Campmajor i Camós s'ha redactat dos PERUSNU. En tots els casos s'han incorporat conceptes bàsics homogenis a la memòria i al document normatiu.

La Selva – Santa Coloma de Farners, Brunyola, Maçanet de la Selva, Riudarenes, Sils, Vidreres i Vilobí d'Onyar

En aquesta comarca s'ha donat la coincidència en el temps de l'Agenda 21 Comarcal –amb continguts singulars orientats a l'orientació estratègica de la comarca– i l'Agenda 21 de set municipis de la plana selvatana.

L'anàlisi paisatgística s'ha efectuat amb el model *Dispersa*, que té en compte els següents elements:

- *Continuïtat de la cobertura vegetal.*
- *Presència de fons de valls i carenes.*
- *Distància a cursos fluvials i masses d'aigua.*

L'anàlisi combinada d'aquests tres atributs permet obtenir l'anomenat Índex de resistència a la dispersió de la fauna (IR), que categoritza el territori en funció del seu paper potencial per al desplaçament de la fauna de referència.

Posteriorment s'identifiquen els punts conflictius on la xarxa viària intercepta sectors estratègics per a la connectivitat funcional, així com les continuïtats paisatgístiques.

Amb tots aquests elements es fa una diagnosi i les propostes que s'han de traslladar als instruments normatius de planejament territorial.

Joan Gaya, Direcció Facultativa del Programa d'Agendes 21 de la Diputació de Girona.